

Baka L. Patrik

Magánuniverzumok II. Egy végtelenbe vesző világ metafizikája

László Zoltán: *Nagate vs. Nulla pont*

Absztrakt. Jelen dolgozat László Zoltán *Nagate* és *Nulla pont* című műveinek komparatív elemzését végzi el. Noha az azonos univerzum és a visszatérő karakterek okán dilógiáról is beszélhetnénk, a mód, ahogy a két mű a világ struktúrájához viszonyul, pontosabban, ahogy lebontja azt, indokoltá teszi az ütköztetést. Párhuzamosan foglalkozunk a két opus zsánerközi kapcsolataival és elhelyezzük, pontosabban viszonyítjuk őket a spekulatív fikció műfajainak ismert kategóriáihoz. Az univerzum végtelenségét, létbizonytalanságát illetve mesterséges megszerkesztettségét ütköztető világépítésen túl a művek metafizikai dimenziójára is ráfókuszálunk, ahogy az univerzum- és zsáner-rétegek egymást ideiglenesen eltakaró maszkszerűségére, a más fiktív világok intertextusként felfogható integrálására, a fokozott autoreferencialitásra, a nyelviség kérdésére, az ontológiai zavarokból következő trauma, az alárendeltség és kiválasztottság s a rasszizmus regényeken belüli vonatkozásaira, illetve korunk társadalmi problémáinak tükröződéseire is. Zárásként integráljuk a művek eddigi recepciójának mérvadó megállapításait.

51

[N]agy távolságokban megeshet, hogy nyílegyenesen haladva is derékszögben érkezik vissza a kiindulási pontra az ember. Vagy még valószínűbb, hogy valami egészen más helyre, ami biztosan nem ott van, ahol számítana rá. Ezért nem lehet térképet készíteni Nagatéről, és ezért van, hogy ha valaki nem vési a fejébe a pontos útvonalat, hogy mikor merre fordult és mennyi lépést tett meg, soha nem talál vissza. Elnyeli az utca, ahogy az öregek mondogatják.

László Zoltán: *Nagate*

Fura dolog a véletlen. Keresztezi egymás útját az ellenállás akciója, az elnök gépkocsioszlopa és a Börzéről kilépő férfi... Hirtelen beleborzong a tudatba, mennyire máshogy is alakulhatt volna minden akár egy apróság miatt... A véletlenek olyan szeszélyesen követik egymást, akár az utak, ha távolra indulsz.

László Zoltán: *Nulla pont*

Előhang

Sokszor hajlamosak vagyunk azt képzelni, hogy a külföldi, fordításként való megjelenése okán már eleve szűrt spekulatív fikciós irodalom menthetetlenül fölérendelt kategória a hazaihoz képest, hiszen ez utóbbi csak annak nyomában jár, kopíroz és montíroz, legfeljebb hazai közegbe helyez, de semmikép-

pen sem reformál. Vitathatatlan, hogy a zsánerirodalom nagy dobásait jórészt az annak térnyeréséért is felelős angolszász szerzők követték el, a közelmúltig legalábbis, hiszen a kortárs magyar fantasy (Moskát Anita, Kleinheincz Csilla, Csurgó Csaba), sci-fi (Brandon Hackett), alternatív történelem (Trenka Csaba Gábor) és steampunk (Lakatos István) olyan teljesítményeket jegyez, melyek kellő, nemzetközi piaccal rendelkezve Kelet-Európa ezen csücskére irányíthatnák a spekulatív fikció iránt érdeklődők fókuszát. Akad azonban egy szerzőnk, aki az imént említett összes irányzat adta lehetőséget kiaknázta, egy elképesztően sokdimenziójú dilógiát hozva létre.

László Zoltán művei, a *Nagate*¹ és a *Nulla pont*² integráló szellemiségű alkotások. Hasonlóképp kezelik a zsánerirodalom hagyományát, ahogy a posztmodern a szépirodalmi hagyományt: azzal tiszteleg előtte, hogy igény szerint újrahasznosítja, a saját képére formálja annak eredményeit, még ha ez sokszor azok kifordításával jár is. Mindennek révén azonban korántsem egy paródia születik, hanem valami, ami darwinista zsánerfelfogásként aposztrofálható: úgy kell felhasználni a korábbi, olykor már végletekig koptatott kliséket, hogy azokból egy teljesen újszerű, váratlan eredmény formálódjon, ami közben mégis őrzi az eredők szubsztanciáját. De László nem csupán olyan világot alkotott, ahol az egyik ismert zsánerből egy másik sarjad – végletekig destabilizálva azok kereteit –, de a posztmodern számos szövegszervező eljárásának kiaknázásával igazolta azt is, hogy a spekulatív fikció ténylegesen annak égisze alatt formálódik.³

52

Tanulmányunk tehát László Zoltán dilógiájának szövegcentrikus, komparatív elemzésére vállalkozik, itt ugyanis nem a megszokott értelemben vett sorozattal van dolgunk: bár a két regény mozgat azonos karaktereket, és ugyanazt a világot használja közegének, ám ahogy annak struktúrájához, kereteihez, pontosabban ezek lebontásához viszonyul, indokoltá teszi a szeparált megközelítést. Párhuzamosan foglalkozunk a két mű zsánerközi kapcsolataival és elhelyezzük, pontosabban viszonyítjuk őket a spekulatív fikció műfajainak ismert kategóriáihoz. Az univerzum végtelenségét, létbizonytalanságát, illetve mesterséges megszerkesztettségét ütköztető világépítésen túl a művek metafizikai dimenziójára is ráfókuszálunk, ahogy az univerzum- és zsánerrétegek egymást ideiglenesen eltakaró maszkyszerűségére, a más fiktív világok intertextusként felfogható integrálására, a fokozott autoreferencialitásra, a nyelviség kérdésére, az ontológiai zavarokból következő trauma, az alárendeltség és kiválasztottság, s a rasszizmus regényeken belüli vonatkozásaira, illetve korunk társadalmi problémáinak tükröződéseire is.⁴ Zárásként a művek eddigi recepcióhálójának mérvadó megállapításaira is reflektálni fogunk.

1 LÁSZLÓ Zoltán, *Nagate*, Budapest: Delta Vision, 2005.

2 LÁSZLÓ Zoltán, *Nulla pont*, Budapest: Metropolis Media, 2009.

3 A téma kapcsán részletesebben lásd: H. NAGY Péter, *A negyedik. Kiegészítés Németh Zoltán A posztmodern magyar irodalom hármassztratégiája című könyvéhez*, Opus, 2015/1, 76–87.

4 A posztmodernre nyíló vizsgálódási horizontok meghatározásánál segítségünkre volt Németh Zoltán munkája. Az elemzési keret alkalmazhatósága tovább erősíti a spekulatív fikció posztmodern irodalmon belüli szerveződésének tényét. Vö. NÉMETH Zoltán, *Költészet és nemiség... Hálózatelmélet és irodalomtörténet-írás = Költészet és...* Szerk. CSANDA Gábor – H. NAGY Péter, Pozsony: Szlovákiai Magyar Írók Társasága, 2014, 87–102.

A fantasy álarca

A *Nagate* és a *Nulla pont* alapvetően a fantasy, a sci-fi, az allohistorizmus és a steampunk zsánerei felől közelíthetők meg, ezek mindegyike azonban nincs jelen mindkét kötetben, sőt az egyik olykor felülírni látszik a másikat. Elszeparáltan olvasva a *Nagatét*, egy fantasy univerzummal szembesülünk steam-punk elemekkel tarkítva; elemezzük a világot ezek felől!

A fantasy a spekulatív fikció egyik legnagyobb zsánere, mely maga is számos alműfajra és alapkategóriára osztható. Utóbbiakat Farah Mendlesohn határozta meg⁵, s László Zoltán világa már ezek tükrében is integráló jellegét bizonyítja: nem elégszik meg egyetlen fő csapásiránnyal, hisz amíg a földiek dimenziókapun⁶ át történő érkezése a fantáziavilágba a *portál-keresés*⁷ (portal quest) kategóriájába irányozná a regényt, az *immerzív* (immersive) és a *betolakodó* (intrusive) jelleg is érvényre jut, elvégre a mágikus világ végig körülvesz bennünket, és be is töremkedik a mágiát nem ismerő emberi világba. Látni kell azonban, hogy László azzal együtt, hogy használja, fel is függeszti, az ellentétükbe fordítja Mendlesohn kategóriáit, hiszen itt nem a fantáziavilág, de épp az emberi univerzum, a mi *mai* európai kultúránk és technológiánk (!) az, ami betör egy tolkien világba, s bár ezt egy portálon át teszi, a kapu már hosszú évekkel a cselekmény kezdete előtt végleg lezárult, sőt a későbbiekben még az is bizonytalanná válik, hogy a karaktereket körülvevő mágikus világ létezik-e egyáltalán. Mindezek kétségkívül zsánerhagyomány-destruáló eljárások.

A fantasy alműfajai⁸ közül a *Nagate* a *high*, a *quest*, az *urban*, az *alternatív történelmi* és a *steampunk* – utóbbi kettőről alább értekezünk részletesebben – szubzsánerbe tagozódik; az ezekről tett megállapításaink egyben a László-kötetekre vonatkozó állítások is. A *high fantasy* Hegedűs Orsolya értékelése szerint a „*fantasy lelke*”⁹, mely alapos világépítéssel operál – olykor maga a világ lesz a főszereplő –, részletgazdag történelemmel, kultúrákkal, számos, jellemzően mitológiai eredő mentén létrehozott fajjal és néppel (itt: orkok, óriások, tündérek, gourrok, ylfek, behemótok, manták, nomádok stb.); az irányzat mintapéldája Tolkien Középfölde-univerzuma. László Zoltán művének *Nagate* az egyik főszereplője; az első kötet eleve magát az univerzumot, második címe

5 Vö. Farah MENDLESOHN, *Introduction* = Uő, *Rhetorics of fantasy*, Middletown – Connecticut: Wesleyan Univerity Press, 2008, xi–xxv.

6 A regény szerint egyszeri esemény, mely anyag–antianyag kísérletek eredményeként létesült.

7 A kurzívval szedett magyar megfelelők Hegedűs Orsolya fordításai. Vö. HEGEDŰS Orsolya, *A mágia szövedéke. Bevezetés a magyar fantasy olvasásába I.*, Dunaszerdahely: Lilium Aurum (Parazita könyvek 8), 2012, 8.

8 Az alműfajok legjavát értékeli a következő szövegek: Brian STABLEFORD, *Historical Dictionary of Fantasy Literature*, Lanham – Maryland – Toronto – Oxford: The Scarecrow Press Inc. (Historical Dictionaries of Literature and the Arts, No. 5), 2005 = <http://chapters.scarecrowpress.com/08/108/0810849445ch1.pdf>; KORNIA Zsolt, *A képzelet egy másik világa. Amit a fantasyról tudni illik*, Metamorf 3, Nyíregyháza: Váci Mihály Megyei és Városi Művelődési Központ, 1988, 14–18.; DR. GALUSKA László Pál, *Tipologia fantastica (A fantasztikus irodalom tipológiájáról és műfajelméleteiből)*, Gradus, 2015/1, 21–38.; VIDA Barbara, *A kortárs magyar fantasy női vonulata I. – Moskát Anita: Babel fiai*; Horgonyhely, Opus, 2016/3, 74–92.

9 HEGEDŰS, *I.m.*, 48.

pedig ciklikus szerveződésének alfa-momentumát nevezi meg. A befogadó és a hősök végig a homorú horizontú, tehát kvázi gömbbe-zárt városvilágot kutatják, róla gyűjtenek ismereteket. Miként lehetséges, hogy a ma lerombolt épületek holnapra „újranőnek”? Miért csak a sóval való behintés – ami kétségkívül a mi világunk Karthágójának sorsát idéző analógia – akadályozza meg ezt (Vö. N: 17)?¹⁰ Mekkora a világ? Hogyan léphetek át szinte láthatatlanul egyik utcából az előzőhöz képest merőben más jellemzőkkel bíró – sivatagi zikkuratok után a természettel románcra lépő tündérbirodalom; az erdő-mező-vadon után sztalaktitokkal és sztalagmitokkal tűzdelt (bejárat nélküli) hegymély – másikkba? Hogyan nem láthattam még egy pillanattal korábban az új jellemzőket az utcán, és hogyan most? A téren túl hogyan módosulhat az idő is az egyik utcában a másikkhoz képest? Amíg hőseink heteken át vándorolnak, a zűrzavaros emberi körzetben csupán napok telnek el. Miként hullhat szét az univerzum? És mi is ez a világ egyáltalán? A cselekmény s a karakterek¹¹ itt csupán fantasztikus körítésnek számítanak a zseniális főfogás, a világteremtés tálalásához. A *quest fantasy*ban nagyon fontos az utazás, a kaland, melyben hőseink részt vesznek céljuk eléréséért. Az út során jól bemutathatóvá válnak a fantáziavilág jellegzetességei, így lesz fontosabb az univerzum, mint a karakterek. Az *urban fantasy* a nagyvárosi színteret s ebből adódóan a modern(ebb) kort teszi meg történetének közegévé. Nagate mint világ mindkettőnek megfelel, végeláthatatlan, egymásba csúszó utcái és városnegyedei, illetve a dimenziókapun át érkező emberek technológiájának felhasználása révén.

54

László az itt bemutatott alműfajok szabályait is felrúgja, hiszen bár számos nép kultúrájával szembesülünk, a betolakodó emberek *kolonizáló* és *iparosító* tevékenysége munkásmasszát hoz létre a különböző fajokból, akik így mindinkább elvesztik (törzsi) sokszínűségüket. A folyamat a *globalizációnak* felel meg: napjaink európai emberének viselete (farmer, sildes sapka, napszemüveg), függőségei (alkohol, drogok), nyelve (szleng és a fantasyban szokatlan, durva szóhasználat), ideológiái (diktatórikus rend, kommunizmus–leninizmus [itt: grogarizmus], xenofóbia, rasszizmus), társadalmi problémái (elszegényedés, nagy társadalmi különbségek, munkásgettók, menekültáradat) fertőzik meg Nagatét. Az emberi technológia fölérendelődik a mágiának, a halhatatlan fajok a számukra felfoghatatlan működési elvű csecsebecsékért dolgoznak: öngyújtóért, ruházatért, ékszerekért, fegyverekért. A hadászati tekintetben behozhatatlan emberi előny a halhatatlan lényeket – a technológiai monopólium révén faji értelemben is – másodrendűekké degradálja az egyedüli halandó emberekhez képest; mindez ugyancsak ellentéte a zsánerhagyományból eredő elvárásoknak. A *high fantasy* másik alapját jelentő jó és rossz szembenállása is felbomlik, hacsak nem a betüremkedő emberi értelmeződik fenyegetőként. A földi technológia kiszipolyozza a Nagatét egyben tartó mágiát, ami egyértelműen az evilági környezetszennyezés áthallása, s aminek révén a

10 A tanulmányban szereplő, eltérő tördelésű szövegrészek mindegyike László Zoltán *Nagate* illetve *Nulla pont* című köteteiből származik; az egyes opusokat a címük kezdőbetűivel jelöljük (*Nagate* – N; *Nulla pont* – NP).

11 Ennek folytán a hősök jellemjegyeinek kimunkálására a szerző kevesebb hangsúlyt fordít, inkább csak beszédstílusuk és az eltérő ideológiák mellett való elköteleződésük különbözteti meg őket. Mindez azonban nem jelenti azt, hogy fekete-fehér hősökkel állnánk szemben; fontos a cselekményre nagy hatást gyakorló intrika.

világ szövete is megbomlik. Így azonban a *quest fantasy* lényege, a kaland is más jelleget ölt: azzal együtt, hogy az egymásba olvadó, külön-külön birodalmat, tájtípust, kultúrát jelentő urbánus *utcákat* megismerjük, látjuk a felbomlásukat is. A szöveg tehát, amit épít, voltaképpen azonnal destruálja. S amíg a kaland maga a világ megmentéséért indul – a Magba, amiről senki sem tudja, merre lehet valójában, mely vonatkozás ugyancsak szemben áll a *quest fantasy* ismert céljaival –, a kiszámíthatatlan fenyegető erő is maga a világ lesz: *elcsúszása, felbomlása* halálos. Utóbbiak cselekményi szinten való ábrázolása eleve poétikussá teszi a prózanyelvet. A stabilnak hitt keretek és a világ széthullásában a posztmodern létszemlélete tükröződik.¹²

Keserű József tanulmánya, az *Adalékok a fantasztikus világok építésének kérdéséhez*¹³ egy innovatív elméleti keretet vázol, melynek révén *kiterjedés, mélység, részvétel* és *hangulat* tükrében válnak megragadhatóvá a fantasy világok. *Kiterjedés* alatt térbeli kiterjedést, a világ méreteinek megismerését érti, a visszatérő utazás-toposz, a sokszor csatolt térképek, helyszín- és világ-leírások révén; utóbbira példa lehet a jelen szöveg elejére emelt, hangulatfestő idézet. Ebben azonban ott szerepel Nagate egy fontos jellegzetessége is, nevezetesen az, hogy utcáinak dinamikus változása okán egyszerűen lehetetlen róla térképet készíteni, sőt a világ méretei is megragadhatatlanokká válnak általa. Voltaképpen egy végtelenbe vesző világról van szó.¹⁴ *Mélység* alatt Keserű az időbeli dimenziót érti: az olykor több száz éves történelmet, kultúrát és hagyományokat. Halhatatlanokról lévén szó, László Zoltánnál a világ kora ugyancsak ősinek feltételezhető, apró, akár évezredekre vonatkozó megjegyzéseken kívül azonban a szerző nem koncentrálna erre a vonatkozásra, különösebb történelmet nem épít, több információval pusztán a földiek érkezésétől számítva szolgál. A *mélység* szerinti megragadhatóságot azonban használhatatlanná teszi egy későbbi vonatkozás: Nagate spirálszerűen szerveződő múltja, a világ történelme ugyanis, mint az majd a *Nulla pontban* kiderül, enyhe módosításokkal ismétlődik... de erről később. Az irodalomkritikus *részvét* alatt az ábrázolt ismeretlenben mégiscsak felismerhető archetipikus jelleget, a benne rejlő ismerőst érti, s ennek révén azt a folyamatot, ahogy az olvasó azonosul valamelyik hőssel, annak motivációival. Az ismeretlenben rejlő ismerős itt jelentheti a nem emberi fajok emberi jegyeit, hiszen a fantasyk társadalmi és népei jórészt emberi – mondhatni humanoid – alapon szerveződnek, csak

12 Vö. Peter J. STOCKWELL, *The Poetics of Science Fiction*, New York: Longman, 2000, 104.; NÉMETH, *I.m.*, 87–89.

13 KESERŰ József, *Adalékok a fantasztikus világok építésének kérdéséhez = A párbeszéd eleganciája. Köszöntő kötet Erdélyi Margit tiszteletére*, Szerk. H. NAGY Péter – KESERŰ József, Komárom: Selye János Egyetem Tanárképző Kar, 2015, 129–135.

14 Felsorolt jellegzetességei révén Nagate mint város(világ) Robert Holdstock Ryhope-erdejével mutat párhuzamokat. A védekező, tabuktól övezett, elérhetetlen nagatei *Városmély* a Ryhope-erdő azonos jellemzőkkel bíró magjának, *Lavondyssnak* az analógiája; utóbbi okán érdekes összecsengés, hogy a legfontosabb tündérkaraktert Lászlónál Levendylnak hívják. Továbbá mindkét mű a csodát keveri a valósággal, s mindinkább előrehaladunk, annál bizonytalanabb a kettő határa. Holdstock *mitágóinak*, tehát a mitikus, archetipikus lényeknek a megjelenése ugyanazt az eljárást működteti, ahogy László eleveníti meg a napjaink populáris kultúrájának elemeivé vált, mitológiai alapú tolkien fajokot. A szövegek kapcsolata tehát feszes, átjárhatósága biztosított. Vö. Robert HOLDSTOCK, *Mitágó-erdő*, ford. Varró Attila, Budapest: Gabo, 2013.

valamely tulajdonságok kidomborításával; a meséig és mítoszokig – esetleg más fantasy művekig – visszanyúló kapcsolások mindezt tovább erősítik, hisz azok csodalényei is ezen az alapon „készültek”. A tündérek/tündék így lesznek kecsesek, gyönyörűek, rendkívüli szépérzékkel megáldottak, harmonikusak és a természettel együtt élők, a törpék/törpök a tárnákhöz igazodva köpcösek, szakállasak, kincskeresők és fősvények, az óriások, az orkok, a manók pedig kétes, fenyegető, agresszív alakok. Amennyiben valamelyik faj tulajdonágait merőben módosítják, a kapcsolat továbbra is fennáll majd: azt épp a radikális váltás erősíti fel. Ugyanez érvényes a tájra, amely otthont adhat számos fajnak, állatnak és növénynek, de alapvető szerveződésére hatással lesznek a még gyermekként elraktározott, idealizált erdők, mezők és folyók képei, sőt a küzdelem mozgatórugóját is jelentheti ezek megmentésének szükségszerűsége. A fantasyt olvasók java az említett csodákhoz kíván visszamenedkíteni és megvédeni őket, itt azonban a befogadó túlon túl ismerős hétköznapi közege, technológiája és ideológiái tolnak be a fantáziavilágba és bontják meg azt. Keserű József *hangulat* alatt az ábrázolt világ érzéki gazdagságát, atmoszféráját, átélhetőségét érti, mely nem ragadható meg a jelentés szintjén. Lászlónál azonban az instabil, bomlófélben lévő univerzum a karakterek által ugyancsak belakhatatlannak, élhetetlennek értelmeződik, ahogy az olvasó által is: mindkét fél magyarázatot követel az entrópiára.

56

A *hangulat* és *részvétel* tényleges kialakulását akadályozza az eredendően földi születésű Del Naja is, aki a karakterek legfontosabbika. Egyrészt, mert a világmegismerő értelmezések is tőle származnak, másrészt, mert a regény a legtöbbször rajta keresztül kacsint össze az olvasóval. Del Naja a világ bizonyos jelenségei, lényei, eseményei kapcsán olyan direkt megjegyzéseket tesz, melyek a Nagate-univerzum lakói számára elérhetetlen kulturális hagyományt dinamizálnak. Így kerülhet szóba a *Hair* című musical éppúgy, mint a *Dzsungel könyve* Bagirája, vagy számos vonatkozásban Tolkien. Ezek első ránézésre önkényesnek hathatnak, hiszen Del Naja és az olvasó felsőbbségének hangsúlyozásán túl látszólag nem sokban járulnak hozzá a műhöz, azonban épp e „bomlasztó” jellegük tüntethető fel tényleges funkciójukként: egyszerűen nem engedik a világban való teljes elmerülést.

Amint az jól látható tehát, László Zoltán regényei ellenállnak a zsánerirodalom hagyományos kereteinek, lavíroznak az egyes behatárolások között; a kategóriák felvázolása itt csak azért szükséges, hogy érzékeltethető legyen a szerző tőlük való tudatos elrugaszkodása és műveinek újjító tendenciái.¹⁵

15 A dilógia ezen eljárásai okán Moskát Anita *Horgonyhelyének* rokonaként tüntethető fel, melyben Vida Barbara hasonlóan reformer eljárásokra lelt: „Ahogy a karakterek nem tudnak elszakadni horgonyaiktól, úgy a fantasy szerzőket, olvasókat, teoretikusokat is kötik a fantasy műfaji hagyományai, ami által egy már meglévő keretrendszerben gondolkodnak, s képtelenek attól elszakadni. Fontos azonban tudatosítanunk, hogy a fantasy elméleti pólusa a gyakorlat után született, így, ha találkozunk egy olyan regénnyel, mely a szakirodalom által felállított keretrendszerbe nem illik bele, a hiányosság az utóbbiban lesz keresendő, nem pedig a műben. Ehhez viszont elengedhetetlen ismerünk a rendszert magát. És ahogy a férfiak a Moskát-opus végén megszabadulnak horgonyaiktól, úgy szakítja ki magát az író is a fantasy konvenciói, horgonyai közül... s valami egészen újszerűt, elgondolkodtatót művel ezzel a szakítással.” VIDA, *I.m.*, 74–92. Moskát opusának adatai: MOSKÁT Anita, *Horgonyhely*, Budapest: Gabo, 2015. Az idézett szakasz érvényes László Zoltán regényeire is.

A steampunk álarca

A dimenziókapun át érkező emberek ráhatására, mint azt már írtuk is, Nagate világa gyökeres változásokon esik át. Ezek egyik legfontosabbika a hirtelen megismert, számos technológia, azaz a *mi* tudományunk. Nagate azonban egy mágikus tér, ahol a földi fizikai jelenségek is torzulnak, minek okán a tudomány bizonyos vívmányai is megfeneklenek.

– Nem működik az IT-technológia, a robbanómotorok, a mágia bezavar minden átkozott berendezésünkbe. Könnyen lehet, hogy hamarosan a viktoriánus korban találjuk magunkat. Ismételjük meg az ipari forradalmat? [...] – Mindazzal, ami az ipari forradalmat jellemezte? A nyomornegyedek, a kizsákmányolás, a társadalmi torzulások? (N: 426)

Az idézet Miklosa igazgató feljegyzéseiből származik, mely munka nem sokkal az emberek érkezése után íródott. A benne taglaltak adják a földi technológia nagatei valóságát, minek révén a fenti elemzésen túl a közegről mint steampunk világról is értekeznünk kell. Az *Urban Dictionary* így definiálja a zsánert: „A steampunk a spekulatív fikció alműfaja, [melynek háttérét] jellemzően egy kortévesztő viktoriánus vagy kvázi viktoriánus alternatív történelem adja. Azzal a jelmonddal lehetne összefoglalni, hogy »Milyen lett volna a múlt, ha korábban jött volna el a jövő?« Science fiction, fantasy és horror tematikájú fikciókat foglal magába.”¹⁶ Mivel a steampunk vonatkozások és alapelvek a regényekben komolyabb teret nyernek, e zsáner horizontja felől is részletesebben tárgyaljuk őket.

Gyuris Norbert értelmezését¹⁷ alapul véve a *Nagate* és a *Nulla pont* is *fantasy steampunk* művek, hiszen itt a dominánsan gőz alapú innovációk egy fikatív univerzumban bukkannak fel, voltaképpen díszletekként; a *historikus steampunk* esetében a technológia részletes leírásának is teret kéne nyernie. A *fantasy steampunk* világokban a felturbózott gőztechnológia azonban éppen olyan természetességgel van jelen, akár a csodás fajok vagy a mágia.

Cory Gross fajtameghatározása¹⁸ értelmében László művei *melankolikus steampunk* alkotások, hiszen az innovációk itt fenyegetésként, destruáló erőkként vannak jelen. Az emberi technológia (és társadalmi rend) betüremkedése megbontja és megrontja Nagate népeinek világát. A hatalmi pozíciók újraosztása egy korábban nem látott pusztítást véghezvivő háború révén megy végbe; vegybombáik révén az emberek behozhatatlan előnnyel rendelkeznek. A csodalények elvesztik gyökereiket, munkásokká válnak az új hatalom és „csodás” szerkezetei

16 Vö. <http://www.urbandictionary.com/define.php?term=steampunk> (fordítás tőlem – B.L.P.)

17 A kategóriákról lásd: GYURIS Norbert, *Metafikció, történelem és identitás a steampunk regényben*. Alasdair Gray: *Poor Things = Idegen univerzumok. Tanulmányok a fantasztikus irodalomról, a science fictionról és a cyberpunkról*, Szerk. H. NAGY Péter, Dunaszerdahely: Liliium Aurum (Parazita könyvek 1), 2007, 218–219.

18 Cory GROSS, *Varieties of Steampunk Experience*, Steampunk Magazine, 1. sz., 60–63 = <http://www.combustionbooks.org/downloads/SPM1-web.pdf>. A meghatározás Celeste Olalquiaga giccsméletére alapoz. Lásd: Celeste OLALQUIAGA, *The Artificial Kingdom: A Treasury of the Kitsch Experience*, New York: Pantheon Books, 1998, főként 28–29, 68–74, 293.

számára.¹⁹ Gyötrelmeik és rabszolgasorsuk valóban az ipari forradalom társadalmi torzulásait tükrözi. A steampunk művek rendre felvetik az álaluk átformált történelmi kor szociális problémáit, ezzel is görbe tükröt állítva jelenkori társadalmunk elé; mindez egyszersmind posztmodern analógia is. László művei estében ilyen a hatalmas jóléti szakadék az uralkodó réteg és a munkásosztály között²⁰, de az elnyomás, az autoriter rendszerek fenyegetése, a nők háttérbeszorítása²¹, az előretörő szélsőségek, a menekültek életterlen gettóba való tömörítése²² és a rasszizmusnak megfelelő, faji alapú megkülönböztetés, illetve a tiltott keveredés²³ mind ebbe a dimenzióba illenek bele. A humanista steampunk hősök lelkiismeretként harcolnak ezek ellen, ahogy teszik azt a dilógiában is²⁴ – László Zoltán ugyancsak az alapvető emberi értékek mellett teszi le a voksát.

19 Ebben a tekintetben a dilógia rokonaként tüntethető fel az ugyancsak *fantasy steampunk Dobo város* Lakatos István tollából, mely ifjúsági regényként aknázza ki az irányzatban rejlő lehetőségeket. A munkás-csodalényeken túl a beteg és széteső félben lévő, *megjavítandó* világa, s metafizikai kutakodásai révén is párhuzam állítható a művek között. Lásd: LAKATOS István, *Dobo város*, Budapest: Magvető, 2011. A karakterek által tudatosított, felsőbbrendű, de legalább részben ismeretlen hatalom által *konstruált* univerzum révén pedig egy másik Lakatos-regény kerül látótérbe: LAKATOS István, *Óraverzum – Tisztítótűz*, Budapest: Magvető, 2014.

20 Először talán megmosolyogtató, de a műben előrehaladva evidens, hogy a csodalények átveszik a földiek rendszere mellé azok ideológiáit is. Így terjed el a munkások körében a kommunizmusnak megfelelő grogarizmus; elvtársaknak szólítják egymást és az egyenlőségért küzdenek. Marx tanait egy Suzanne Clévol nevű földi terjeszti el a munkások között, aki Rosa Luxemburggal mutat párhuzamot. A luxemburgista ideológia nemzetközi összefogást sürgető tanai megfelelnek a Nagatében elterjedt grogarizmus tanaival. Lásd: Nigel HARRIS, *National Liberation*, New York: Tauris, 1990, 61–63.

21 A regényekben szinte nem találkozunk női karakterekkel, s ha igen, úgy azok igen marginálisak, a „szükséges” feleség vagy a „szépséges szerelem” típusait merítik ki. A munkások, a katonák, a politikai vezető pozíciók mind férfiak kezében vannak. Az arányok analógiaként is figyelemre méltóak.

22 A *Felbomlás*, tehát a fenyegető világösszeomlás elől menekülnek, a technológiailag legfejlettebb körzetbe, a Földről jött emberek által benépesített Kapuba. A menekültprobléma- és fobia, a velük szembeni ambivalens attitűd napjainkban fokozott jelentőségű párhuzamnak tűnik fel.

23 Mindkét opusban teret nyer a fajok közti testi érintkezés, s egyáltalán a párkapcsolat lehetőségessége. A művek cselekményideje között negyven év telik el, s amíg a Nagatében még megbotránkoztató s legfeljebb az „internacionalista” grogaristák és hőseink közt elfogadott, a *Nulla pont*ban már bevett jelenség. A kérdéskör kétségkívül az „ideát” múlt századainak torz ideológiáira reflektál, mint azonban kiderül, László Zoltán világában keverékek nem léteznek: a faji határokat áthágó testi kapcsolatok meddőek. Az itt taglaltakban továbbá egy újabb zsánergeneológiai önreflexiót fedezhetünk fel, hiszen ahogy a spekulatív fikció kezdeti szakaszában még nagy arányban születtek egy irányzat jellegzetességei mentén is megragadható alkotások, mára a kevert műfajok térnyerése figyelhető meg; László Zoltán regénye ennek mintapéldája. A folyamatosan elfogadottá és jellemzővé váló nagatei fajkeveredés ilyenformán a zsánerkeveredés analógiája. A kapcsolat tovább erősíthető lett volna azáltal, ha László különböző népcsoportokhoz kötődő karakterei képesek lettek volna utódokat is nemzeni, hiszen ez épp a zsánerkeveredés sikerességének jelölője lehetett volna, ám a mű ezt a lehetőséget nem aknázza ki.

24 A predestináltan diszkriminációellenes steampunkról lásd: Jaymee GOH, *On Race and Steampunk*, *Steampunk Magazine*, 7. sz., 16–31. = <http://www.steampunkmagazine.com/pdfs/spm7-web.pdf>

A zsánerként értelmezett steampunk is számos alműfajra tagolódik, melyek nem kizárólagosak, inkább csak a pontosabb megragadást lehetővé tevő klasszisokról van szó. Ezek *kortörés* és *világ-megközelítés* szerint különíthetők el.²⁵ Alapvetően a felpörgetett gőz alapú fejlesztések (a szűkebben és szó szerint vett steampunk) azok, amelyek uralják László Zoltán regényeinek technológiai dimenzióját (pl. légbárkák, gőzautók, gőztankok, légbuszok), de a megidézett tolkieni varázsvilág érája révén beszélhetünk középkori vagy várpunkról (middlepunk/castlepunk) éppúgy, ahogy a fogaskerékes alapon működő eszközök révén óraműpunkról (clockpunk) is. Az emberek mindezen felül egy meg nem magyarázott technológiának köszönhetően a Nagate világát egyben tartó mágiát is *le tudják csapolni*, amit aztán elektromosságként használnak fel (transistorpunk), például számítógépeik működtetésére.

Utóbbi vonatkozás, a *lecsapolás* pedig kulcsfontosságú, hiszen ennek révén László a *fantasy steampunk* adta lehetőségeket is megújítja: fizikai értelemben vett energiaként fogja fel és hasznosítja a mágiát; a hibásan működő földi szerkezeteket ennek révén indítja be, bérelt mágiahasználók segítségével. A mindent körüllegő varázslat így emberi léptékkel is mérhetővé, elérhetővé és egyben kihasználhatóvá is válik. Mint az a későbbiekben majd részletesebben is kiderül, a jelenség voltaképpen elmossa fantasy és sci-fi kikezdetlenül stabilnak tartott határvonalát.

Az aliohistorizmus álarca

A Nagate terét voltaképpen végig a *fantasy* és a *steampunk* atmoszférája lengi be, jellegzetességeinek legjava is leírható ezen irányzatok felől. Zárásként ugyan csatlakozik a sci-fi dimenziója is, mielőtt azonban áttérünk a *Nulla pont* alapvető zsánerére, az *alternatív történelemre*, mely ugyancsak sci-fibe hajlik majd át; ezt a következő részben tárgyaljuk majd. Megjegyzendő, hogy a *Nagate*-ben megkonstruált világ-jelleg a *Nulla pont*-ban tovább él, csak az új rétegek okán háttérbe szorul.

A regény háromszor játssza le ugyanazt az eseményt, és mindig másként – a megoldás *A lé meg a Lola*²⁶, illetve a *Forráskód*²⁷ című alkotásokat idézi. Egyetlen apró esemény, döntés módosítása ugyanis egy merőben más történelmet, jelent generál – ahogy arra a dolgozatunk elejére emelt második idézet is felhívja a figyelmet –; dominóeffektus, ha úgy tetszik. Régi és új hőseink mind arra koncentrálnak, hogy a Pecséttörő, egy ősi szerkezet segítségével hogyan módosíthatnák a múltat, hogyan javíthatnák ki a hibáikat, hogyan

25 A részletes osztályozást egy korábbi dolgozatunkban végeztük el: BAKA L. Patrik, *Teljes gőzzel. Steampunk kalauz*, Partitúra, 2015/1, 57–91, különösen 72–79. A kategóriákhoz fontos alapot szolgáltatnak: Jeff VANDERMEER – S. J. CHAMBERS, *The Steampunk Bible. An Illustrated Guide to the World of Imaginary Airships, Corsets and Goggles, Mad Scientists, and Strange Literature*, New York: Abrams Image, 2011, 54–55. és a <http://www.wattpad.com/story/616257/parts> illetve a <http://www.sf-encyclopedia.com/> oldalak vonatkozó szócikkei.

26 *A lé meg a Lola* (Rendező: Tom TYKWER, Gyártók: X-Filme Creative Pool, Németország, 1998.)

27 *Forráskód* (Rendező: Duncan JONES, Gyártók: The Mark Gordon Company – Vendôme Pictures, USA – Franciaország, 2011.)

választhatnák ki a világnak épp azt a variánsát, ami számukra, ideológiai elkötelezettségük szerint a legkedvesebb lenne. A „legjobb variáns” kérdéskörét azonban nagyban árnyalja a beemelt új karakterek felfogásbeli szembenállása is: egyikük kapitalista, a másik grogarista/kommunista forradalmár. A regény jól érzékelteti a mindennapi, „mi lett volna, ha...?” típusú gondolkodás és az allohistorizmus nagy, világmegváltó műveinek buktatóit is:

Igen, ezeket a problémákat meg kell oldani. De ez megvalósítható a létező világ keretei között is, sőt csak ott teremthetjük meg. Ha játszadózni kezdesz a világ törvényeivel... és tegyük fel, hogy az Alkotók sem lépnek közbe... valószínűleg rontasz a helyzeten. Elvégre kik vagyunk mi, hogy eldöntsük, hogy kellene működnie a világnak? És nem rád vagy magamra gondolok, bárkire. Van-e joga akár a modern zóna összes lakójának ezt eldönteni, amikor a végtelen utcákon még ki tudja, kik élnek? Szükségszerűen újra csak csoportok és klikkek érdeke érvényesülne, ami még nagyobb igazságtalansághoz vezetne. (NP: 234–235)

László az allohistorizmusban rejlő lehetőségeket is a megszokottól eltérően aknázza ki, hiszen az alternatív történelem műveinek világépítéséhez épp a befogadó által valamilyen mélységben mindenképp ismert múlt másként alakulása a legfontosabb adalék. Itt viszont egy fantasyvilág lehetséges jelenei pörögnek le egymás mellett, eltérő kifutási eredménnyel; kvázi csak egymáshoz képest alternatívák, a „mi lett volna, ha...?” dilemma kizárólag a regény terére korlátozódik, nincs szükség külső ismeretre. Ebből adódóan Gavriel D. Rosenfeld professzor allohistorizmusra vonatkozó alapvizsgálatai – I. Mi az adott mű divergáló pontja?²⁸ II. Milyen jelentőséggel bír az adott divergáló pont a műben központi szerepet betöltő etnikum történelmében „ideát”? III. A mű alternatív síkja disztópikus vagy utópisztikus? –, melyek a mi világunk múltjával operáló alternatív történelmi alkotások esetében elvégezhetőek, a *Nulla pont* esetében tárgyaltanok.²⁹

Szerzőnk továbbá nemcsak a cselekmény, de a struktúra szintjén is az általa reflektorfénybe állított zsáner – maszk – jellegzetességei szerint építkezik. A *Nagate* terjedelmét tekintve is nagy történet, címekkel ellátott fejezetekre osztva, utazással, kiterjedt világépítéssel és leírással. Ezzel szemben a *Nulla pont* aránylag több lételméleti eszmefuttatást közöl, a cselekmény(ek) pedig inkább csak a variációk egymáshoz való viszonyításának érzékeltetését szolgálja; valójában egyik sem nevezhető jobbnak a másikhoz képest. Ez a megközelítés csak akkor érdemel figyelmet, ha valamely karakter horizontja felől értékeljük az eseményeket; inkább csak az konstatálható, hogy egyikhez képest a másikban hőseink közelebb kerülnek a világ lényegének megértéséhez. A regény elkülönített szakaszait egyszerűen karakter-megjelölések fémjelzik, az adott világvariáns sorszámával (!) – az úrhajós esetében a kapcsolatfelvételig hátralévő időmennyiséggel – kiegészítve. A szakaszok elé emelt személynév ritkán meghatározó, hiszen

28 A divergáló pont az az esemény, mely a mi világunkban ismerthez képest másként vagy ellentétesen alakul, egy „új” múltvariánst generálva. Rosenfeld fogalma mellé H. Nagy Péter bevezeti a neuralgikus pont kifejezést is. Utóbbi annyiban különbözik a minden lehetséges eseményre vonatkozó divergáló ponttól, hogy kizárólag egy meghatározó történelmi mozzanat érthető alatta. Vö. H. NAGY Péter, *Imaginarium IX. SF: A képzelet mesterei*, Opus, 2009/2, 27.

29 Vö. Gavriel D. ROSENFELD, *Miért a kérdés, hogy „mi lett volna, ha...?” Elmélkedések az alternatív történetírás szerepéről*, ford. Szélpál Livia, AETAS, 2007/1, 147–160.

a szöveg mindig több karakterhorizontból bomlik ki, a számsor azonban az egyes verziók egymáshoz képest vett távolságát, eltérését jelöl(het)i. A párhuzamos világok kérdésköréről értekezve John Gribbin a következőket mondja: „A valószínűségnek nagyon sok, különböző változata létezik, amelyek valahogy »egymás szomszédságában« fekszenek, mint egy könyv lapjai.”³⁰ E szerint értelmezhető László Zoltán variáns-számozása is, csak épp egy „nagyon vastag” könyvről van szó: a nevek társaságában vagy tizenegy, vagy tizenkét jegyű szám szerepel. Ám ha belegondolunk, hogy az élet minden egyes másodpercében minden személy választak és variánsok elé néz, úgy ez az érték is nagyon kevés.

Alternatívaként értelmeződik továbbá bizonyos titkok feltárulása is, hiszen egy-egy homályban maradt igazság, indok és mozzanat helyre kerülése a korábban démoninak vélt karaktereket is „megmoshatja” és egészen más tónussal értelmezheti újra az addig történeteket.

A *Nulla pont* mindezen felül nyelvi szinten is érzékelteti az egyes variánsok eltéréseit. A bonyodalom mindig Befar nagykereskedő irodájából indul, akinek vagy sikerül megszereznie a Pecséttörőt egy árverésen, vagy nem. Közben titkára, egy összeesküvő és annak válófélben lévő felesége is keresik ilyen-olyan formában, illetve egy merényletre is sor kerül Befar hivatalának közelében. László az egyes variánsok egybeeső szakaszait ugyanazokkal a mondatokkal, szavakkal írja le, mondhatni kisebb-nagyobb szövegszakaszok ismétlődnek. Lássunk erre egy példát:

Kopognak. Maziral lép be feldúlt arccal: / – Jól van, uram? / Befar bólint, és ismét ellenőrzi öltözékét. / – Mi volt ez, az ég szerelmére? / – Egy kapui konvoj haladt el éppen mellettünk, uram, őket érte támadás. Úgy fest, mostanra a katonák már visszaverték a rajtaütőket. (NP: 15)

Kopognak, majd Maziral lép be feldúlt arccal. / – Minden rendben, uram? / – Mi a fene volt ez? A szövetségesek áttörték a frontot? / – Nem tudom, uram. Egy kapui konvoj haladt el mellettünk, őket érte támadás. – A titkár aransárga szeme hatalmasra nagyítva villog fel vastag szemüvege mögül. – De nem úgy tűnik, mintha reguláris katonai akció volna. (NP: 76–77)

Kopognak, majd a titkára lép be feldúlt arccal. / – Minden rendben, uram? / – Mi történt az utcán, Maziral? / – Egy kapui katonai konvoj, uram. Megtámadták őket, éppen a szomszédos utcában. A kapuőrök azt állítják, civil ruhás, fegyveres alakokat láttak. Talán diverzánsok. Vagy grogaristák, netán szélsőjobboldali xenofóbok... (NP: 135)

A szerző ilyenformán tehát textuális szinten is érzékelteti az allohistorizmus műfaját. A környező szövegrészek értelemszerűen aszerint változnak leginkább, hogy a cselekményben végbement-e valamiféle lényegi változás. Pl. Befar megszerzi a Pecséttörőt – nem szerzi meg – nem szerzi meg. Utóbbi esemény a *Nulla pont* divergáló pontjaként kezelhető.

László nyelvi alternatívát kínál egy bizonyos jelenség képek révén való megragadhatóságára is, amivel az irodalom nagy alkotásainak nagy mondataira is reflektál: ugyanaz a mondat *többféleképpen* is leírható volna, noha kérdéses, milyen változáson esett volna át fogadtatásának mikéntje.

30 John GRIBBIN, *A multiverzum nyomában*, Budapest: Akkord Kiadó, 2010, 336.

A vegybombák távoli gőzoszlopai úgy bomlanak ki a háztetők fölé, mint különleges, gyorsan hervadó virágok szirmai. (NP: 13)

A vegybombák távoli gőzoszlopai a téli égre emelkednek, majd a szélfúvástól összeroskadnak, mintha gyorsan leomló monolitok volnának. (NP: 75)

A bombák távoli gőzoszlopai lomha szellemekként rajzolódnak a téli égre. (NP: 133)

Három kép, amely ugyanazt a jelenséget ragadja meg, ugyanabban a pillanatban, csak egy más világvariánsban. Befar szemléli a jelenséget, noha nem egyértelmű, hogy az ő képe-e az, amit olvasunk, vagy inkább a narrátoré. A rokonság és másság, az újban ott rejlő régi azonban egyértelmű.

A sci-fi álarca

A spekulatív fikció másik nagy zsánere, a sci-fi elméleti szinten az egyesült Európából származó földi karaktereink, főként pedig az informatikus Del Naja révén erősödik fel az első kötet vándorútja alatt, hősünk ugyanis a széthulló világegyetemet és annak jelenségeit – egymáson elcsúszó felületek, *lyukak* a térben – tapasztalva egy meghibásodott programot feltételez a történések mögé, pontosabban azt, hogy a világ maga a program, ami meghibásodott. A kaland során, amikor hőseink látóterébe kerül a bibliai szimbólumként is érthető égő bokor, mely a legendák szerint minden kérdésre választ ad a históriák kódjait átértelmezve, Del Naja *terminálként* hivatkozik rá, amelyen keresztül bármiféle információ *lehívható*. Ez azonban csak feltételezés, nem úgy, mint a kaland végén elért Mag, amely működési sajátosságai révén – meghibásodási és javítási módok – ténylegesen számítógépes programként leplezi le a világot.³¹

A *Nulla pont* erőteljesen kidomborítja a science fiction dimenzióját; ennek beszivárgásai immár az egész kötetben sokkal erősebbek: Del Naja végig programként hivatkozik az univerzumra, sőt a befogadó három rövid és fejezetként is elszeparált szövegszakaszon egy nagyon „oda nem illő” úrhajósorsossal szembesül. Egy csökkentett emberi tudat kommunikációját követi végig úrsiklója számítógépével, miközben elkerülhetetlen kapcsolat létesül köztük és egy fekete lyuk között. A három szakasz nyelvezete nagyban eltér a környező fejezetekétől: tudományos jelenségek kommentálásától, értékelésétől túlterhelt, ami egyértelműen a sci-fi *hard SF*³² szféráit dinamizálja. László Zoltán ezen a néhány oldalon is képes egy kiterjedt, jövőbeli világot teremteni. Szerzőnk a Greg Egan *Diaszpórájából*³³ és Robert J. Sawyer *Kifürkészhetet-*

31 Ez a mozzanat egy újabb populáris irodalmi irányzatot, a *cyberpunkot* hozza be, hiszen hőseinkre ettől fogva tekinthetünk pusztán a kibertérben tevékenykedő digitalizált személyiségeként is. A második kötet ezt a vonatkozást több fronton is beékei majd a rendszerbe.

32 A *hard SF* a sci-fi azon szubzsánere, amely a tudományos-fantasztikus szópár alkotóelemeiből az elsőre összpontosít. A *hard SF* művek a legmodernebb természettudományi eredményekkel operálnak, illetve olyan technológiákkal, amelyek a ma ismertekből következnek. Lásd még a következő felületen: <http://www.watt-pad.com/2445525-sf-sub-genre-definitions-hard-sf>

33 Greg EGAN, *Diaszpóra*, Budapest: Ad Astra, 2013.

lenjéből³⁴ (is) ismert digitalizált emberi tudat és társadalom lehetőségével játszik el: az emberek – a technológiai szingularitást elérve – a halhatatlanság és az univerzum feltérképezésének elérése okán lemondtak testi valójukról és adathordozókra másolták át tudatukat. Űrhajósunk is – akiről később kiderül, hogy Robert Nagaténak hívják – hasonló formában vesztegel a világűr adott pontján: esetében egy *csökkentett emberi tudatról* beszélhetünk, a csillagközi távolságokat áthidalni képes térkapukon való nagy mennyiségű információátküldés ugyanis körülményes, s mivel egy teljes emberi tudat hatalmas adatmennyiséget jelent, csökkentett variánsa könnyebben átküldhető: ez bizonyos személyiségjegyek és jellemzők *leválását* jelenti az egyénről, aki mielőtt a fekete lyuk révén feloldódna a hipertérben, épp *A Gyűrűk Ura* olvasásával mútatja idejét (!), ami e világ tekintetében korántsem mellékes. A három űrhajós-szakasz poétikai tekintetben is reagál az általa felvázoltakra: nagyon rövid, nagyon sűrű és fokozott természettudományi fogalomhálójával operáló szövegszakaszokról van szó, melyek számos vonatkozás kifejtését a befogadóra bízzák. Innen nézve a szöveg szerveződése és tulajdonságai önreflexiókként értelmezhetők az általa tematizált jelenségekre.

Amíg a *Nagatéban* taglalt „a világ = program” variáns még csak afelől bizonytalanít el, hogy nem istenek – ahogy azt a nagatei fajok vallják –, hanem egy magasabb intelligencia a mechanikus világ *tervezője*, tudományfilozófiai gondolatfutamokat követően a *Nulla pont* már egy sokkal végzetesebb eredményre jut: egész Nagate csak egy nemrégiben *A Gyűrűk Urát* olvasó, felbomló félben lévő, csökkentett emberi tudat³⁵, egy korlátozott értelemmel bíró számítógép által életre hívott, önmagát a végletekig csiszoló és spirálisan ismétlő program és egy fekete lyuknak feltételezett jelenség találkozásából létrejött, anyagi tekintetben sohasem létezett *melléktermék*³⁶ – a világ a folyamatosan

34 Robert J. SAWYER, *Kifürkészhetetlen*, Budapest: Metropolis Media, 2014.

35 Ennek okán népesül be a világ tolkien fajokkal, tolkien párhuzamokkal – Arkenkő helyett Arkengyöngyök –, az univerzum értelmét kutató, bölcsekedő Famor Bombadil Toma lehetséges manifesztációja lesz, míg Lamia – már csak a mű végén olvasható áldozata révén is – Arwené. Azonban nem lehet pusztán tolkien áthallásokról beszélni, hiszen Del Naja a konstrukcionizmust Aquinói Szent Tamás kozmológiai és teológiai tanai mentén (is) értelmezi, a szerelmesek vívódása Ady-képekkel ékített – „Odafont az égen vijjogva csapott össze két madárraj.” (N: 287) –, s az egyik városrészben felrémlő mantikor révén egy pályatárs, Gáspár András *Ezüst félhold blues* című műve előtt is tiszteleg a szerző. Vö. „A mantikor alakjáról olvasott már a Földön is; egy régi fantasy regény rémlett föl előtte, melyben e lény holmi talizmánt őrizve egy autóban tanyázott...” (N: 290). Lásd: GÁSPÁR András, *Ezüst félhold blues*, Budapest: Tuan, 2007.

36 Az itt következő gondolatsornak alapvetően az allohistorizmusról értekező szakaszban kellene szerepelnie – már csak a beemelt Gribbin-idézet okán is –, az addig felvonultatott információk fényében azonban még nem lett volna lehetséges végigvinni. Klapcsik Sándor egy dolgozatában a párhuzamos világokról értekezve azokat az *interpenetráció*-, a *szimulákrum*- és a *szimbiózis-modellek* szerint osztályozza. László Zoltán dilógiája, annak apropóján, hogy az evilági emberek egy portálán annak révén váltak, az *interpenetráció-modelljébe* látszik besorolhatónak, hiszen olyan két világról van itt szó, melyek – még ha időlegesen is, de – átjárhatóak. A sci-fi szál beemelése értelmében azonban sokkal esélyesebbnek tűnik a *szimbiózis* elmélete, vagyis a valós és a valótlan univerzumok összeolvadása, még ha bizonyos tekintetben megfoghatatlan, extrém körülmények között is. Lásd:

csatlakozó zsánerhorizontok biztosította lehetőségek mentén végletekig destruálódik. Minderről viszont csak a befogadónak lehet bármi fogalma... és még az is bizonytalan.³⁷

– Üzemzavar? – rezzen össze Befar. – Ez a világunk! Önök kívülről jöttek, más-honnan. Önök *léteznek!* Mi csak kreatúrák vagyunk. Egy katasztrófa mellékhatásai! Ha nincs jelen az az ember is az állomáson, mi nem is létezőnk! / Az egész élete fikcióvá vált, egyik pillanatról a másikra. Sumnas, a cégbirodalom, Vuva, Horta, a lavírozás Kapu és a szövetségesek között. Semmi sem valós. (NP: 223)

Észre kell venni továbbá az imént beemelt citátumban is ott rejlő autoreferencialitást. Befar karaktere nem egyszerűen csak felfedezi, de fel is hívja a befogadó figyelmét önmaga és világa fikcionalitására, ezzel is érzékeltetve az irodalmiságot. A szereplő megjegyzése, miszerint: „*Önök léteznek! Mi csak kreatúrák vagyunk!*”, voltaképpen kiszólás, ám direkt voltából adódóan korántsem ad bizonyosságot. A művet végig belengő kétely s a döbbenetes felfedezés, a mindennek valótlansága pedig átragad az olvasóra is. Hiszen mindannyian egy kvázi megszokott, jól kijelölhető, korlátokkal is megragadható létterben mozgunk. Nem látunk mást, csak ezt a keveset. Nem látunk mögé. És ez *kísérteties*.

Posztmodern poétika

64

A *Nagate* és a *Nulla pont* narrátora egyes szám harmadik személyű, heterodiegétikus és omnipotens elbeszélő, noha az esetek mérvadó többségében az aktuálisan futtatott szövegszakasz által központba állított karakter ismereteinél, az általa látottaknál többet nem tár fel a befogadó előtt. Azonban bármikor horizontot vált, egymástól közel és távol lévő karakterek nézőpontját ugyancsak felveszi és ütközteti – így biztosítva a polifóniát –, érveiket, gondolataikat, sérelmeiket és kételyeiket belső hangként taglalja – tehát belső fokalizációt használ –, sőt esetenként tőlük függetlenül is nyilatkozik, értékel; egészében

KLAPCSIK Sándor, *Párhuzamos világok – az interpenetráció, a szimulákrum és a szimbiózis modellje*, Kalligram, 2003/szeptember = <http://www.kalligram.eu/Kalligram/Archivum/2003/XII.-evf.-2003.-szeptember-Popularis-regiszter/Parhuzamos-vilagok-az-interpenetracio-a-szimulakrum-es-a-szimbiózis-modellje>

37 Érdemes odafigyelni arra is, hogy a mű univerzumrétegei hierarchikus rendbe szervezettek. A magban a meghibásodott várost megmenteni kívánó hőseink kétdimenziós valójukban rémlenek fel, míg Nagatében három dimenzióban gondolkodnak, s a föléljük rendelt réteget, lévén annak bizonyos jelenségei értelmezhetetlenek számukra, négydimenziósként képzelik el. Mivel a különböző dimenziószintek egymásba csúszásával az idősíkok is egymásba ékelődnek – a Nagatéba érkező földiek a kétezres évek elejéről, míg Robert Nagate 2411-ből érkezik (Vö. NP: 217) –, hőseink eltöprengenek annak lehetősége fölött, hogy lehet, *valójában* már mind rég hazamentek, a városmag pedig csak a *másolataikat* teremti újra és újra. Ez a vonatkozás persze éppúgy bizonyíthatatlan. S nem szabad kihagynunk azt az opciót sem, hogy a dimenziókapun át a második évezred táján érkezett kolonialisták is lehetnek az űrhajós széthulló elméjének egy szilánkjá, mondjuk egy *másik* könyvből. Európai származású hőseink talán azzal is védeni próbálják önmagukat, hogy ez a lehetőség nem jut az eszükbe, mivel azonban Befar eltöpreng saját léte vagy nemléte fölött, kételkedése révén fiktív faja realistábbnak tűnik fel, mint az ember.

ragadja meg a világot. Az omnipotens jelleg a *Nulla pont* esetében markánsabb: az úrhajós fejezeteiben taglaltakat sem annak világa, sem Nagate univerzumának egyetlen karaktere sem ismeri.

Fontos kitérni a *Nulla pont* által már mellőzött, a *Nagate*-ben azonban markánsan jelenlévő, bizonyos fejezetelőkön olvasható szövegrészekre, Miklosa igazgatótól, aki a *Nagate*-ba érkező földek első parancsnoka s a fantáziavilág első, meghatározó *kutatója* és *értelmezője* is volt egyben. Miklosa főként *Nagate* különböző népeinek egymást legalább részben átfedő teremtményszairól értekeznek, a mágiáról mint a világ egészét behálózó szövedékről, a városmagot, Nostrallt övező tabukról és a jóslatokról, melyek beteljesülésétől a világ sorsának alakulása függ. Del Naja földi szkepticizmussal és a mindenféle hittel szembeni kétellyel viszonyul a mítoszokhoz, idővel azonban maga is kénytelen elfogadni az együtt rezonáló teremtéstörténetekből következő deista konstrukcionizmust, hiszen a világ szerveződése is ezt bizonyítja. Zavarbaejtő viszont a jóslatok maradéktalan beteljesülése; ezek miszticizmusáról csak a *Nulla pont* rántja le a leplet a fekete lyuk által generált ismétlődő, spirálba szerveződő múlt jelensége által, melynek variációi talán csak egy hajszálnyival különböznek egymástól³⁸ – a mítoszok és jóslatok átörökített, számtalanszor megesett irányjelzők, csomópontok, *stabil neuralgikus pontok*, ha úgy tetszik –, mégis egyfajta előrehaladást, fejlődést feltételeznek. A világrendszer javítja, széthullott repeseiből – s ilyennek számítnak maguk a karakterek is – újraépíti, fejleszti önmagát.³⁹ Miklosa feljegyzései függetlenek a történettől, hőseink közül néhányan olvasták, mások nem olvasták őket; Del Naja például a *Nulla pont* elejére már igen, de a *Nagate* cselekményekor még nem ismerte azokat. Feltételezhető továbbá, hogy a jegyzeteknek nem egészét kapja kézhez az olvasó; ezek világelemzésekből és a hozzájuk fűzött kommentárokból állnak; utóbbiak értelemszerűen egyes szám harmadik személyben íródtak, homodiegetikus, korlátozott tudású elbeszélőként szólalnak meg és belső fokalizációt használnak. Ami fontos, hogy Miklosa tevékenysége egybeesik hőseink s mindemellett a mi magunk kutakodásával: itt mindenki a világot értelmezi. Az igazgató jegyzetei mind önreflexiók – azaz a szöveg szövegiségét jelölik –, hiszen a jegyzetek *Nagate* világának anyagi termékeiként vannak jelen, a mi világunkban is. Ezek révén a befogadó és Miklosa, illetve az igazgató jegyzeteit

38 A városmag, Nostrall körül megannyi, különböző méretű szoborral szembesülnek hőseink, melyek mitológiai alakokat éppúgy megörökítenek, mint őket magukat, enyhe eltérésekkel. A szoborhadsereg azokat a személyeket, illetve variációikat örökíti meg, akik már eljutottak a magba. A világ innen nézve leleplezi önmagát és tiszteleg hősei, kutatói, tudósai előtt.

39 Hőseink az ismétlődés egyik végpontjával a mi világunk Nagy Bummját, másikkal pedig Nagy Reccsét vonják párhuzamba – utóbbit a felbomlás jelensége tovább erősíti –, elhintve annak lehetőségét, hogy e keretek mentén a mi valóságunk univerzuma is újra és újrakonstruálódhat. A „kezdet” és a „vég” ilyenformán egybeesnek, csak épp egy másik, következő világvariánsra vonatkoztatva. Mindez megválaszolhatatlanná teszi az élet egyik nagy kérdését: „Mi a célja a világnak?” Hiszen ha volt is valaha ilyen, úgy az a cél még a Nagy Bumm – s *Nagate* esetében a nulla pont – előtt „fogalmazódott meg”, oda pedig – ha spirálba szerveződik az univerzum, ha nem – lehetetlen a visszatérés. Az önmagát fejlesztő, újra felépülő, majd szétbomló univerzum ciklusokba szerveződésének gondolatával Sawyer már hivatkozott regénye is eljátszik.

olvasó más szereplők közt párhuzam létesül, hiszen mindannyian ugyanazon produktum révén értelmezik a fantáziavilág működését.⁴⁰

Továbbá a tény, hogy Del Naja már emlegetett, a mi világunk kulturális jelenségeire vonatkozó kiszólásait *csak* az olvasó érti, felerősítve a portál-jelenséggel, azaz, hogy „kortárs” európaiak érkeznek ideátról odaátra, bizonyítja, hogy Nagate világa átvitt értelemben sem zárt: nyitva áll előttünk, s László Zoltán művei alkotják a mi portálunkat. Mintha Nostrallba, Városmélybe kerülnénk általuk, hiszen a *Nulla pont* kínálta világvariánsokat egyenrangúaként szemlélhetjük. Ez tehát még kivételesebb pozíció, mint ami maguknak a karaktereknek jut, hiszen ők csak önmaguk manifesztációinak szobor-variánsait láthatják. Amikor Del Najának a második részben is visszatérnek a Magba, hősünk így szól: „Hát újra itt...” (NP: 200) Figyeljük meg, ez újfent egy kiszólás. Hisz nem olyan, mintha bennünket fogadna?

A dilógia megannyi szakaszon tárgyalja s újra elmondja az utak szeszélyességét. Hogy egy út ugyanabban a formában csak egyszer tehető meg „oda-vissza”, újabb tolkien párhuzamot tesz lehetővé, hiszen az *Oda-vissza* Zsákos Bilbó útleírásának a címe, amelyet az olvasóközönség csak *A hobbit* címen ismer. Ez a jelenség újabb, dinamizált szövegbeszivárgásként értelmezhető, ugyanis László világszervező tulajdonságként integrálja azt. A dolgozatunk elejére emelt citátumon túl egy másik szakasz így írja le az út-jelenséget:

A városvilág útjai nem adták könnyen magukat; a feljegyzett útvonal mindig más és más volt, ahogy a városlabirintus folyamatosan újraformálódott a hosszú útra indulók körül. (N: 111)

66

A soha egyformán meg nem tehető utazásokban a gadameri hermeneutikai kör, a megtapasztalás alapvetése fedezhető fel, hiszen egy szöveg újraolvasása mindig mást jelent majd, mindig más és többlettapasztalattal lépünk majd ki annak univerzumából, mint ahogy beléptünk. Ugyanaz a szöveg, ugyanaz a megtett út – melyek itt egymás analógiái – lesz egészen más.⁴¹ A *Nagate* és a *Nulla pont* esetében ez fokozottan is érvényes, hiszen a csatlakozó újabb zsánerek felülírják a megelőzők keretei közt értelmezett jelentést és tapasztalatot.

A szerelem értékelése kapcsán a mű felszínre juttatja a denotatív és a konnotatív jelentés, tehát a nyelv iránti érzékenységét is. Noha itt elsősorban egy érzés sokféleségéről, illetve átélésének sokféleségéről esik szó, a kérdéskör dinamizálja a nyelvfilozófia dimenzióit.

– Szerelmesek? / – Azt csak ők tudatják. Talán még ők se. Meglehet, a szeretet az egyetlen dolog, ami egyformán ezerféle érzés lehet a városvilág valamennyi szerzeténél. (N: 232)

Ezt az érzékenységet erősíti Del Naja töprengése afölött is, hogy miért nevezték el a Nagatében megismert fajokat a földi spekulatív fikciós műfajokból,

40 Moskát Anita *Horgonyhelyében* is felfedezhető ez az eljárás. Lásd: VIDA, *I.m.*, 90.

41 A *Nulla pont*ban taglalt igazolások, melyek új típusú, megvásárolható, egyszeri útirajzoknak felelnek meg, s a *kiválasztott* szerepét betöltő karakter által kerülnek előállításra, az egyes művekről készített elemzésekként és kritikákként értelmezhetők, amelyek egyféle utat, egyféle értelmezést jelentenek. Ám amint azt tudjuk, egy értékes mű esetében sohasem csak egyetlen helyes elemzés létezik.

főként pedig fantasy regényekből ismert szerzetek után, hiszen a fantázialé-nyek bizonyos különbségeket is magukon hordoznak azokhoz képest. Naja a nagyarányú hasonlóságot hozza fel indokként, ami ugyancsak a nyelvi fogal-
mak rendező, s mindeközben általánosító tulajdonságára hívja fel a figyelmet, illetve arra, hogy a dilógia is tudatosítja ezt.

Tisztában vagyok vele, hogy nyelvfilozófiailag a jelentés és a jelentett elválik egymástól: találunk valakit, aki olyan, mint egy tündér, ezért elnevezzük annak, de *ettől* csakugyan tündérré válik? Legfeljebb a fejünkben. (NP: 164)

László Zoltán regényei esetében nem a karakterek viselnek maszkokat, de a világ maga, s a maszkok az egyes zsánerek. Előbb a *fantasy* és a *steampunk maszkjai* takarják el, s ezeket ismerjük meg részletesebben; az oldalszázakon át kibomló kalandnak ez a hozadéka, illetve az, hogy észrevevessük, a maszk tökéletlen, bomlófélben van, majd a kaland végére azt is, hogy valótlan. A világ ezen a ponton cserélgetni kezdi álarcait, s nekünk egyszerre többet kell értel-
meznünk, megismernünk: a cselekmény, a karakterrajzok itt háttérbe szorul-
nak s jelentőségük mindinkább elveszik a világmentelmezésekre koncentráló
monológok között. Ahogy a *Nagate* elsőrendűen a *fantasy* és a *steampunk*, a
Nulla pont elsőként az *alternatív történelem maszkjait* ölti magára, hogy egy
kis időre még elrejtse a részben már érzékelt, következő réteget. Kihasználva
a kiterjedt világépítést, egy olyan zsáner mögé bújjik, amely a történelemhez
vagy legalábbis egy stabilnak látszó világhoz kötött. És lepörgeti a variációkat,
ám nem képes elrejtetni a következő szintet, ami a *sci-fi maszkjait* viseli.
Utóbbiak beszivárgása folyamatos, és észlelésük majd a gyarapodó tudás
általi bizonyossággá válásuk elhalványítja az előző, kiterjedt rétegek fontossá-
gát. Lehull a lepel a „mágikus csodákról”, hiszen magát a mágiát, a érthetetlen
módon egymásba vesző utcák és a felépülő épületek rejtélyét megoldja a szim-
uláció ténye, ami mindent elképzelhetővé tesz – a legnagyobb varázslatként
van jelen. A *Nulla pont* szövegen belül is közli Arthur C. Clarke kardinális tété-
lét: „Bármely kellőképp fejlett technika megkülönböztethetetlen a mágiától.”⁴²
A tudomány így hág a varázslat fölé.

67

Ám a maszkok sora folytatódik, ezek viszont előbb a *fiktív világ arcának*
levetkőzését teszik szükségessé, s amint azt láthattuk, a szöveg ezt is lehető-
vé tette: a szemünk előtt destruálta addigi építményét. A *valóság rétege* hát a
következő, hiszen a szöveg ezt az üzenetet, ennek felsőbbségét hangsúlyoz-
ta, s épp e hangsúly – és mellé a korábbi rétegek végtelen leomlása – hozta
magával az elbizonytalanítást is, a kételyt, miszerint lehet, a mi világunk is
csak egy újabb réteg: maga is *valótlan*... De ha minden kikezdzhető, úgy mi
marad meg? Csakis egyvalami, az, ami mindezt lehetővé tette, életre hívta,
összeszította és fenntartotta. Ez a réteg pedig az *irodalomé*, a *teremtő nyelv*.

A zsánerirodalmi jellemzők garmadáját felvillantó, s azoktól eltávolodó szö-
veg megszámíthatatlan szakaszán feltűnő szépirodalmi eljárások – amilyen
az autoreferencialitás, a hipertextualitás vagy az intertextualitás – a spekulatív

42 A szingularitásról értekezve monumentális munkájában a futurista Kurzweil sem
állít kevesebbet. Lásd: Ray KURZWEIL, *A szingularitás küszöbén*, Budapest: Ad
Astra, 2013.

fikció bevett, hagyományos keretei szempontjából *idegenként* vannak jelen, minek révén László Zoltán regénye egy olyan *határsávba*⁴³ sorolódik, ami a szép- és peremirodalom közti mezsgyének felel meg. Valami, ami mindkét pólust dinamizálja. Valami, ami több, mint eredői önmagukban.

Utóhang

László Zoltán regényei, a *Nagate*⁴⁴ és a *Nulla pont*⁴⁵ három szempontból is megújítják a spekulatív fikció irodalmát. Egyrészt egy helyre rendezik annak összes zsánerét és számos szubzsánerét, s mindezt úgy, hogy nem egy követhetetlen „műfajkatyvasz” lesz az eredmény, hanem egy álarcosbál. A világ, amely rejtőzködik és mindig más maszk mögé búj; mindig más zsáner felől teszi értelmezhetővé önmagát, de mégsem lesz kizárólagos. Épp ellenkezőleg: egységbe foglal a nyelv teremtő ereje által.

– Nem érted, mert te is csak eszközt látsz a világban. Pedig a világ *cél*. Semmi, sem a mágia, sem az utcák változékonysága, de még a ciklusok sora sem akadályozná meg, hogy jó életet teremtsünk benne minden lakójának. Ez a mi valódi felelősségünk, semmilyen más erő nem ajándékozhatja nekünk. (NP: 235)

43 Vö. VIDA, *Uo.*

44 A *Nagate* recepciójának néhány tételes szakaszát sűrített formában itt közöljük: „[A]z író nem lemásolja a Gyűrűk Urát, egyszerűen csak meghajol előtte (és mindközben odabiccent a műfaj több más klasszikusa felé). Nem Frodó útját látjuk nagatésítve, de a szereplők, helyszínek ismerősek lehetnek. A Kapu, a fertőzési góc, ahol a földi emberiség megvetette a lábát egyszerre a Megye (Vizo számára), és ugyanakkor maga Vasudvard, ahol az agg király helyett egy tábornok, Peter Slovak irányítja a várost, félig Szarumánként, félig Grimaként küzd az általa áhított jobb világ érdekében.” RORIMACK, *László Zoltán: Nagate*, LFG, 2006. július 10. = <http://lfg.hu/13311/ismerteto/laszlo-zoltan-nagate/>. „Engem leginkább ez a térképen meg nem jeleníthető, folyamatosan változó világ fogott meg.” SHANARA, *László Zoltán: Nagate*, Könyvek erdeje, 2013. március 27. = <http://shanarablog.blogspot.sk/2013/03/laszlo-zoltan-nagate.html>. „Nagate a maga kaotikusságával, bizarr lényeivel és negyedeivel, utalásaival a fantasy évtizedek óta remekül szuperáló sémáira a regény legemlékezetesebb karaktere.” GÉ_A_ENN_É, *László Zoltán: Nagate*, Geaenne, 2010. március 20. = <http://geaenne.blogspot.sk/2010/03/laszlo-zoltan-nagate.html>.

45 Ebben a lábjegyzetben pedig következzen a *Nulla pont* kritikai visszhangjának pár markáns megállapítása: „Kétszer nem tudsz ugyanazon az úton végigmenni, és itt ezt nem képletesen kell érteni... [...] László Zoltán nagybetűs MÉSÉLŐ: karakterei élnek, lélegeznek, Nagate világa magába szippantja az embert. Sokszor úgy érzem, én is ott élek ezek között a furcsa lények között, ebben a mágiával átitott városvilágban. De ami még ennél is lényegesebb, hogy a regény elgondolkodtat, fontos kérdéseket vet fel: ki teremtette világunkat, és vajon figyel-e továbbra is működését, vagy már csak ránk vár, hogy kezünkbe vegyük sorsunkat?” *László Zoltán: Nulla pont*, Sci-Fi Könyvek, 2010. január 19. = <https://scifikonyvek.wordpress.com/2010/01/19/laszlo-zoltan-nulla-pont-2/>. „Steampunk toposzként a történet egy különös gépgömb – varázstárgy – rejtélye körül kering, mint ez a különös világ a saját nulla pontja körül. [...] A Nulla pont azoknak való, akik belülről, kultikusan képesek szemlélni a science fictiont és a fantasyt.” AUTOMATON_ALIZA, *Beyond the Zero - László Zoltán: Nulla pont*, Szt!Impank, 2009. december 30. = http://sztimpank.blog.hu/2009/12/30/beyond_the_zero_laszlo_zoltan_nulla_pont.

Másrészt radikális módon viszonyul az általa dinamizált hatalmas hagyomány-háléhoz. Úgy keveri újra – és mint írtuk, egybe – az egyes zsánerek kliséit és szervezőelvéit, hogy közben tudatosan kerül el minden stabilnak tételezett keretet, ami szerint a zsánerirodalom kritikusai korábban tájékozódhattak. És itt nem pusztán ellentétbe váltásról van szó, hanem szó szerinti destruálásról: László Zoltán szövegszinten is bevallva – az úrhajós tudatában ez a legfrissebb olvasmányélmény – veszi elő Tolkien fajait, és tudatosítva, hogy *A Gyűrűk Ura* tényleges hőse maga a világ volt, azt bontja meg: hagyja elveszni a széteső dimenziók közt kétségbeesett hőseit s szinte olvasóját is. A portálok lezárulnak, a betolakodókból invázió alatt állók lesznek, a csodalényekből járomban tengődő munkások; a fantasztikus jelen spirálisan csavarodik fel: egymás mellett fut megannyi alternatívája; egy közel hétszáz oldalon teremtett világ, amely lehet, egy megbomlott elme maradványa csak.

– Mindenesetre a felbukkanó entitás elemeire bontott minden információt, ami összes berendezésével együtt az úrállomást, illetve Robert Nagate úrhajóst alkotta. A hipertérből anyag áramlott a struktúra felépítéséhez, és hogy milyen legyen, az részben az úrhajós szétbomló tudatából fakadt. Ami végezetül létrejött és a városvilágként ismerünk, már nem volt ugyanaz, nem is lehetett az, mint előtte. Egy kicsit emberi, egy kicsit gépi és ismeretlen mértékben idegen. (NP: 222)

Harmadrészt poétikai eljárásaival igazolja H. Nagy Péter állítását, miszerint a spekulatív fikció a posztmodern magyar irodalom negyedik stratégiájaként értelmezendő.⁴⁶ László Zoltán szépirodalmi szövegkezeléssel megírt spekulatív fikciós művei az általuk felvetett lételméleti kételyek, zavarok és eltolódások, illetve az egzisztencialista és szolipszista⁴⁷ világ megalkotásának mikéntjéből és annak bizonytalanságából következő episztemológiai kérdéseik révén a kortárs magyar irodalom nagy dobásaként tartandók számon.

46 Vö. H. NAGY, *A negyedik*, 76–87, különösen 84.

47 Vö. S. SÁRDI Margit, *Értékelés – László Zoltán*: Nulla pont, SF portál = <http://www.sfportal.hu/ertekeles-laszlo-zoltan-nulla-pont-6161.scifi>.

Irodalom

- AUTOMATON_ALIZA, *Beyond the Zero – László Zoltán*: Nulla pont, Szt!mpank, 2009 december 30. = http://sztimpank.blog.hu/2009/12/30/beyond_the_zero_laszlo_zoltan_nulla_pont.
- BAKA L. Patrik, *Teljes gőzzel. Steampunk kalauz*, Partitúra, 2015/1, 57–91.
- EGAN, Greg, *Diaszpóra*, Budapest: Ad Astra, 2013.
- GALUSKA László Pál, Dr., *Tipologia fantastica (A fantasztikus irodalom tipológiájáról és műfajelméleteiből)*, Gradus, 2015/1, 21–38.
- GÁSPÁR András, *Ezüst félhold blues*, Budapest: Tuan, 2007.
- GÉ_A_ENN_É, *László Zoltán*: Nagate, Geaenne, 2010 március 20. = <http://geaenne.blogspot.sk/2010/03/laszlo-zoltan-nagate.html>.
- GOH, Jaymee, *On Race and Steampunk*, Steampunk Magazine, 7. sz., 16–31. = <http://www.steampunkmagazine.com/pdfs/spm7-web.pdf>
- GRIBBIN, John, *A multiverzum nyomában*, Budapest: Akkord Kiadó, 2010.
- GROSS, Cory, *Varieties of Steampunk Experience*, Steampunk Magazine, 1. sz., 60–63 = <http://www.combustionbooks.org/downloads/SPM1-web.pdf>.
- GYURIS Norbert, *Metafikció, történelem és identitás a steampunk regényben. Alasdair Gray: Poor Things = Idegen univerzumok. Tanulmányok a fantasztikus irodalomról, a science fictionról és a cyberpunkról*, Szerk. H. NAGY Péter, Dunaszerdahely: Liliium Aurum (Parazita könyvek 1), 2007.
- H. NAGY Péter, *A negyedik. Kiegészítés Németh Zoltán A posztmodern magyar irodalom harmas stratégiája című könyvéhez*, Opus, 2015/1, 76–87.
- H. NAGY Péter, *Imaginárium IX. SF: A képzelet mesterei*, Opus, 2009/2.
- HARRIS, Nigel, *National Liberation*, New York: Tauris, 1990.
- HEGEDŰS Orsolya, *A mágia szövedéke. Bevezetés a magyar fantasy olvasásába I.*, Dunaszerdahely: Liliium Aurum (Parazita könyvek 8), 2012.
- HOLDSTOCK, Robert, *Mitágó-erdő*, ford. Varró Attila, Budapest: Gabo, 2013.
- KESERŰ József, *Adalékok a fantasztikus világok építésének kérdéséhez = A párbeszéd eleganciája. Köszöntő kötet Erdélyi Margit tiszteletére*, Szerk. H. NAGY Péter – KESERŰ József, Komárom: Selye János Egyetem Tanárképző Kar, 2015, 129–135.
- KLAPCSIK Sándor, *Párhuzamos világok – az interpenetráció, a szimulákrum és a szimbiózis modellje*, Kalligram, 2003/szeptember = <http://www.kalligram.eu/Kalligram/Archivum/2003/XII.-evf.-2003.-szeptember-Popularis-regiszter/Parhuzamos-vilagok-az-interpenetracio-a-szimulakrum-es-a-szimbiózis-modellje>
- KORNYA Zsolt, *A képzelet egy másik világa. Amit a fantasyról tudni illik*, Metamorf 3, Nyíregyháza: Váci Mihály Megyei és Városi Művelődési Központ, 1988, 14–18.
- KURZWEIL, Ray, *A szingularitás küszöbén*, Budapest: Ad Astra, 2013.
- LAKATOS István, *Dobozváros*, Budapest: Magvető, 2011.
- LAKATOS István, *Óraverzum – Tisztítótűz*, Budapest: Magvető, 2014.
- LÁSZLÓ Zoltán, *Nagate*, Budapest: Delta Vision, 2005.
- LÁSZLÓ Zoltán, *Nulla pont*, Budapest: Metropolis Media, 2009.
- László Zoltán: Nulla pont*, Sci-Fi Könyvek, 2010 január 19. = <https://scifikonyvek.wordpress.com/2010/01/19/laszlo-zoltan-nulla-pont-2/>.
- MENDLESOHN, Farah, *Rhetorics of fantasy*, Middletown – Connecticut: Wesleyan University Press, 2008.
- MOSKÁT Anita, *Horgonyhely*, Budapest: Gabo, 2015.
- NÉMETH Zoltán, *Költészet és nemiség... Hálózatelmélet és irodalomtörténet-írás = Költészet és...*, Szerk. CSANDA Gábor – H. NAGY Péter, Pozsony: Szlovákiai Magyar Írók Társasága, 2014, 87–102.
- OLALQUIAGA, Celeste, *The Artificial Kingdom: A Treasury of the Kitsch Experience*, New York: Pantheon Books, 1998.

- RORIMACK, *László Zoltán*: Nagate, LFG, 2006. július 10. = <http://lfg.hu/13311/ismerteto/laszlo-zoltan-nagate/>.
- ROSENFELD, Gavriel D., *Miért a kérdés, hogy „mi lett volna, ha...?” Elmélkedések az alternatív történetírás szerepéről*, ford. Szélpál Livia, AETAS, 2007/1, 147–160.
- S. SÁRDI Margit, *Értékelés – László Zoltán*: Nulla pont, SF portál = <http://www.sfportal.hu/ertekeles-laszlo-zoltan-nulla-pont-6161.scifi>.
- SAWYER, Robert J., *Kifürkészhetetlen*, Budapest: Metropolis Media, 2014.
- SHANARA, *László Zoltán*: Nagate, Könyvek erdeje, 2013. március 27. = <http://shanarablog.blogspot.sk/2013/03/laszlo-zoltan-nagate.html>.
- STABLEFORD, Brian, *Historical Dictionary of Fantasy Literature*, Lanham – Maryland – Toronto – Oxford: The Scarecrow Press Inc. (Historical Dictionaries of Literature and the Arts, No. 5), 2005 = <http://chapters.scarecrowpress.com/08/108/0810849445ch1.pdf>.
- Steampunk*, Urban Dictionary, 2004. december 15. = <http://www.urbandictionary.com/define.php?term=steampunk>
- STOCKWELL, Peter J., *The Poetics of Science Fiction*, New York: Longman, 2000.
- THE ENCYCLOPEDIA OF SCIENCE FICTION = <http://www.sf-encyclopedia.com/>
- VANDERMEER, Jeff – CHAMBERS, S. J., *The Steampunk Bible. An Illustrated Guide to the World of Imaginary Airships, Corsets and Goggles, Mad Scientists, and Strange Literature*, New York: Abrams Image, 2011.
- VIDA Barbara, *A kortárs magyar fantasy női vonulata I. – Moskát Anita: Bábel fiai*; Horgonyhely, Opus, 2016/3, 74–92.
- WATTPAD = <http://www.wattpad.com/story/616257/parts>

Filmográfia

A lé meg a Lola (Rendező: Tom TYKWER, Gyártók: X-Filme Creative Pool, Németország, 1998.)

Forráskód (Rendező: Duncan JONES, Gyártók: The Mark Gordon Company – Vendôme Pictures, USA – Franciaország, 2011.)

Private Universes II. A metaphysics of a world disappearing into infinity

The paper conducts a comparative analysis of Zoltán László's works *Nagate* and *Nulla pont*. Since the universes are identical and there are recurring characters, we might consider the works as a diology. Nevertheless, the way the two works relate to the structure of the world, more particularly, the way they deconstruct it, justifies the analysis. In parallel, we are dealing with the inter-genre connections of the two opuses and we put them into, or rather correlate them with the known categories of speculative fiction. Beyond the infinitive nature of the universe, the unsureness of its existence, and the artificiality of the way it is constructed, we focus on the metaphysical dimensions as well: the mask-like nature of the universe and genre levels which temporarily overlap each other, the integration of fictitious worlds as intertexts, the intensified autoreferentiality, the language issue, the trauma from ontological disturbances, being subordinate and being chosen, the references of racism, and the reflections of the social issues of our time. We end the paper by integrating the main conclusions of the up-to-date receptions of the works.

72

Keywords: the mask of fantasy, the mask of steampunk, the mask of allohistorism, the mask of sci-fi, postmodern poetics of the novel

Baka L. Patrik
doktorandusz, Selye János Egyetem
Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék
Bratislavská cesta 3322, 945 01 Komárno
baka.l.patrik@gmail.com